

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН В СІМ'Ї

Чебанова К.М.

1 ск. курс спеціальність 231 «Соціальна робота»,

ОНУ імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: Гладченко С.В.

докторант, кандидат історичних наук, доцент

кафедри соціальної роботи ФПСР

ОНУ імені І.І. Мечникова

За останній час у психологів, соціологів і демографів все частіше можна зустріти висловлювання про те, що такі інститути як шлюб і сім'я, вичерпали весь свій потенціал і потроху відходять у минуле. Перетворилися функції сім'ї, видозмінилися соціальні ролі подружжя, їх очікування, пов'язані зі шлюбом і сімейним життям.

Сім'я – це соціальна спільність, заснована на шлюбі та спорідненні, члени якої зацікавлені у спільному проживанні. Це історично конкретна система взаємин подружжя, яка заснована на народженні й вихованні дітей, спільному побуті та бюджеті [1].

Завдання сім'ї – відтворення потомства, накопичення і передача досвіду трудової діяльності батьків дітям, певні форми та способи задоволення первинних (природних) і вторинних (соціальних) потреб, виховання певних моральних норм поведінки, формування конкретних психологічних відносин [4].

Гендерні взаємини батьків та дітей формуються, здавалося б, в умовах конвергенції статей: заводячи дітей, чоловік та дружина повинні спільно займатися їх вихованням. Злагоджені відносини між чоловіком та дружиною, між батьками й дітьми (обох статей) мають бути результатом конвергенції. Але і тут фігурує примаскована статева сегрегація, яка проявляється в різному виконанні батьківських ролей [1].

В багатьох культурах чоловік та дружина поділяють між собою функції в сім'ї. Т. Парсонс та Р. Бейлз називають ці ролі інструментальної та експресивної, відповідно чоловік – годувальник, а дружина – берегиня домашнього вогнища. Коли в сім'ї з'являються діти, подружжя продовжують такий поділ. Чоловік піклується про фінансове становище сім'ї, він повинен заробляти гроші, щоб діти не були голодні, одяг відповідав віку та пори року, отримали освіту і так далі. Дружина, у свою чергу, виконує домашню роботу і виховує дітей.

Між жінками та чоловіками виділяють такі відмінності:

- 1) У використанні інструментального або експресивного лідерського стилю;
- 2) В ступені грубої фізичної взаємодії;
- 3) В різній сенситивності до проявів емоцій у дітей;
- 4) В прояві або взаємності, або владної асертивності при пред'явленні вимог;
- 5) В конфронтації та дисципліні;
- 6) В навчанні та інформуванні дітей [3].

Сексизм і статево-рольові стереотипи пронизують весь процес виховання дитини: вони починають проявлятися з моменту народження, задаючи різні напрями розвитку дівчат і хлопчиків. Розглядаючи відмінні риси в процесі соціалізації, Маргарет Мід писала про так званий «подвійний ланцюг очікувань», який пов'язує як хлопчиків, так і дівчат. У більшості випадків хлопчика готують до того, що він завжди повинен добиватися поставлених собою цілей, а дівчинку, за рідкісним

винятком, – показувати свою неспроможність і безпорадність. Саме тому в процесі гендерної соціалізації важлива роль відводиться сім'ї.

Е. Макабі у своїх роботах пише, що статеві ролі матері та батька стосовно дітей мають істотний різновид в таких аспектах:

- 1) Розподіл видів відповідальності за дітей;
- 2) Стилi поведінки матері та батька;
- 3) Істотний показ в поведінці гендерно-типових рис своєї статі;
- 4) Розбіжність манери поведінки стосовно сина й дочки;
- 5) Прагнення посилювати статеву сегрегацію або конвергенцію щодо дітей [3].

У хлопців та дівчат, під впливом статево-рольових стереотипів батьків також закладається різне сприйняття своїх здібностей і досягнень. Дослідження фахівців показують, що у батьків обдарованих дівчат більше стереотипів, які деформують оцінку здібностей дочок і впливають на їх очікування успіху. Важливо відзначити, що погляди батьків, які відносяться до здібностей їхніх дітей, виявляються більш значущими для самосприйняття дитини, ніж власні успіхи, оскільки в дошкільному та молодшому шкільному віці оцінка оточення є більш значущою, ніж самооцінка. У випадку обдарованих дочок, особливо які мають здібності до математики, стереотипні переконання батьків в тому, що рівень здібностей не дозволить їм досягти успіху, змушують дівчат дуже рано відмовлятися від відповідного навчання. Невдачі хлопців, сприймаються майже як особистісні недоліки, особливо в точних науках. Саме тому дуже часто до хлопчиків пред'являються підвищені вимоги успіхів у навчанні, спорті та інших видах діяльності, а іноді, незалежно від того які їм здібності властиві і які в них бажання. Щодо дівчат це відбувається рідше, в основному, тоді, коли батьки спочатку були налаштовані на народження хлопчика і не змогли надалі змиритися з народженням дівчинки [4].

За твердженням Е. А. Здравомислової і А. А. Темкіної, найбільш поширеним та панівним гендерним стереотипом в суспільстві, є «стереотип матері, яка працює», відповідно до якого вважається, що жінка повинна працювати та бути матір'ю. До цієї ролі підготовка дівчат здійснюється в сім'ї, а також і в інших інститутах соціалізації. Постійно відтворювалася й відтворюється подвійна орієнтація – на

материнство і пов'язане з ним шлюб, з одного боку, й на активність у професійній сфері, з іншого, хоча останнім часом гендерні контракти стали більш різноманітними.

В нашому суспільстві поширений той факт, що жінки виконують більше обов'язків по вихованню та доглядом за дітьми, виходячи з цього, саме вони будуть чинити сильний вплив на дітей, більше спілкуватися з ними та мати ближчі міжособистісні відносини ніж чоловіки. Якщо протягом першого року життя батько, дуже мало спілкується з дитиною, то і надалі він відчуває труднощі у встановленні контакту з ним і, зазнавши невдачі, іноді зовсім відмовляється від таких спроб. Якщо у батька немає навичок спілкування з дітьми, він може так і не знайти спільної мови з власною дитиною. Однак, дана подія не враховує професійної реалізації, яка за вагомістю для сучасних чоловіків стоїть на першому місці [2].

Останнім часом сім'я як соціальний інститут і як мала група стає об'єктом вивчення представників різних гуманітарних дисциплін. Трансформація сучасного українського суспільства привела до формування нового типу сім'ї, який характеризується відсутністю патріархальної субординації й висуненням на перший план емоційних відносин і індивідуальних прагнень[5].

Використання гендерного підходу при вивченні соціології сім'ї дозволило розкрити нові аспекти її життєдіяльності, нові характеристики взаємин між її членами. На відносини між подружжям впливають кілька факторів: тип шлюбу, зв'язок сексуальних відносин з ієрархічною структурою суспільства, працює дружина або займається домашнім господарством, хто лідер в родині й культура, «в якій складаються уявлення про гендерні подружніх ролях [3].

Роль сім'ї в нашому суспільстві в процесі гендерної соціалізації має вельми специфічний характер: з одного боку, в сім'ї стимулюється засвоєння традиційних уявлень про мужність і жіночності, а з іншого, дівчатка орієнтуються на професійну активність, яка не входить в число «суто жіночих» якостей, в той час як хлопчики відчують недостачу позитивних моделей поведінки.

Література

1. Берн Ш. Гендерная психология. (Секреты психологии) СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320 с.
2. Надолинская Л.Н. Трансформация гендерных отношений: социокультурный анализ / Л.Н.Надолинская. – Ростов н/Д : Изд-во юж. федер. ун-та, 2007. – 288 с.
3. Мезенцева Е.Б. Гендерные стереотипы и изменение повседневности (семья, поколения, религия) - 2005. - №5. – 312 с.
4. Церетели М.О. Традиционная культура, гендерные стереотипы и установка // Мир психологии. - 2004. - №3. - 264 с.
5. Гладченко С. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТУ // The 13 th International scientific and practical conference «PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF SCIENCE INTO PRACTICE» (20-21 April, 2020). Oslo, Norway 2020 ISBN: 978-1-64871-608-9 URL: <http://isg-konf.com>.